

Zastupljenost izvannastavnih prirodoslovnih aktivnosti u primarnom obrazovanju

Šatvar, Katarina

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:024112>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-10**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

**SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE**

**KATARINA ŠATVAR
DIPLOMSKI RAD**

**ZASTUPLJENOST IZVANNASTAVNIH
PRIRODOSLOVNIH AKTIVNOSTI U
PRIMARNOM OBRAZOVANJU**

Zagreb, srpanj 2019.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE
(Zagreb)

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika: Katarina Šatvar

TEMA DIPLOMSKOG RADA: Zastupljenost izvannastavnih prirodoslovnih aktivnosti u primarnom obrazovanju

MENTOR: doc.dr.sc. Alena Letina

Zagreb, srpanj 2019.

SADRŽAJ

SADRŽAJ	3
SAŽETAK	4
SUMMARY	5
1. UVOD	1
2. PRIMARNO OBRAZOVANJE U REPUBLICI HRVATSKOJ	3
3. NASTAVA I IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI	4
4. POJAM IZVANNASTAVNIH AKTIVNOSTI I NJIHOVA POVEZANOST S NASTAVOM PRIRODE I DRUŠTVA	5
5. POVIJESNI RAZVOJ IZVANNASTAVNIH AKTIVNOSTI	6
6. IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI UNUTAR ŠKOLSKOG KURIKULUMA	8
7. ZADACI IZVANNASTAVNIH AKTIVNOSTI	10
7.1 Podizanje odgojne funkcija škola	10
7.2 Povezivanje škole s društvenim životom	11
7.3 Poticanje i razvijanje individualnih sposobnosti učenika	11
7.4 Poticanje stvaralaštva učenika	12
7.5 Osposobljavanje učenika za samoupravljanje	12
7.6 Odgoj za slobodno vrijeme	13
7.7 Zadaci izvannastavnih aktivnosti s posebnim osvrtom na izvannastavne prijedlozi aktivnosti	14
8. VRSTE I STRUKTURA IZVANNASTAVNIH AKTIVNOSTI	15
8.1 Struktura izvannastavnih aktivnosti	15
8.2 Vrste izvannastavnih aktivnosti	16
9. DOSADAŠNJA ISTRAŽIVANJA	18
10. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA	20
11.1 Cilj istraživanja	20
11.2 Problemi istraživanja	20
11.3 Hipoteze	20
11.4 Uzorak	21
11.5 Postupak	21
11.6 Postupak obrade podataka	22
11. REZULTATI I RASPRAVA	23
12. ZAKLJUČAK	31
PRILOZI	33
POPIS SLIKA, MATRICA, TABLICA I SHEMA	38
LITERATURA	39
IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA	41

SAŽETAK

Učenici svoje slobodno vrijeme provode na različite načine, u školi, ali i izvan nje. Škola, ali i cjelokupna društvena zajednica vode brigu o tome da djeca to slobodno vrijeme iskoriste na onaj način koji će im najviše koristiti u njihovom osobnom razvoju. Škole, kao ustanove u kojima se provodi odgoj i obrazovanje, organiziraju raznolike izvannastavne aktivnosti. Cilj tih aktivnosti je uključivanje učenika u aktivno provođenje slobodnog vremena, zadovoljavanje njihovih želja i potreba te oblikovanje učenika kao jedinstvenoga bića s otvorenim perspektivama. Na izvannastavne aktivnosti uvelike utječu i učitelji. Oni su ti koji ih organiziraju, vode, a od njih učenici i najviše uče. Da bi što kvalitetnije organizirali izvannastavne aktivnosti učitelji se moraju redovito stručno usavršavati.

S ciljem utvrđivanja zastupljenosti izvannastavnih prirodoslovnih aktivnosti u primarnom obrazovanju, provedeno je istraživanje kurikuluma kojim se željelo saznati o zastupljenosti istih. Istraživanje je provedeno na školskim kurikulumima iz 2018./2019. godine. Ukupno je pregledano i istraženo 309 školskih kurikuluma na području cijele Republike Hrvatske. Rezultati istraživanja pokazuju kako je u mnogim školama zastupljenost izvannastavnih prirodoslovnih aktivnosti još na razvojnom nivou tj. da još mnoge škole nemaju niti jednu prirodoslovnu aktivnost, određene imaju tek po jednu, a tek je nekolicina škola, koje imaju najviše do četiri prirodoslovne aktivnosti unutar primarnog obrazovanja.

KLJUČNE RIJEČI: slobodno vrijeme, izvannastavne aktivnosti, izvanškolske aktivnosti, učitelji, učenici

SUMMARY

Students spend their free time in various ways, both in and outside school. The school, as well as the entire community, make sure that children use their free time in a way that will benefit their personal development. As educational establishments, schools organize various extracurricular activities, which aim to engage students to actively spend their free time, as well as meet their wishes and needs and shape students to be open-minded individuals. Teachers greatly determine these activities because they are the ones who organize them, manage them, and from whom the students learn the most. In order for the activities to be effective, teachers need to regularly improve their professional skills.

In order to determine the presence of natural scientific extracurricular activities in primary education, a study of the curricula was conducted. The research was based on the curricula from the school year 2018/2019. In total, 309 curricula from the whole of Croatia were reviewed and examined. The results show that in many schools the presence of natural scientific extracurricular activities is still at the developmental stage, i.e. many school do not have any natural scientific activities, some have only one such activity and few have up to four natural scientific activities at the primary level of education.

KEY WORD: free time, extracurricular activities, out-of-school activities, teachers, students

1. UVOD

U Hrvatskom školstvu, odgoj i obrazovanje provode se od predškolskih ustanova preko osnovne škole, srednje škole, koja može biti gimnazija ili strukovna škola pa sve do visokog obrazovanja. U osnovnoj školi učenici imaju dosta slobodnog vremena. Slobodno se vrijeme u Enciklopedijskom rječniku pedagogije (1963) definira kao vrijeme u kojem je pojedinac potpuno slobodan te ga on može ispunjavati i oblikovati prema vlastitim željama. Kako bi učenici bolje, kvalitetnije i zabavnije provodila slobodno vrijeme, pred njih se stavlja mogućnost odabira niza aktivnosti, izvannastavnih i izvanškolskih.

U ovom radu naglasak će biti na izvannastavnim aktivnostima, njihovoj zastupljenosti, raznolikosti te provedbi. Kod odabira izvannastavnih aktivnosti, učenicima se na volju i izbor stavlja niz različitih aktivnosti. Osim slobode izbora, kod izvannastavnih aktivnosti, pred učenike se stavlja i zabava, grupno druženje, pomaganje, zadovoljavanje njihovih osobnih potreba i interesa. Učenik prema svojim interesima, zahtjevima i mogućnostima bira izvannastavne aktivnosti. Tako iskazuje svoje interese, u kojem se smjeru želi razvijati te na čemu želi raditi. Izvannastavne aktivnosti su takve aktivnosti u kojima dijete ne pokazuje sramežljivost i strah iznošenjem vlastitog mišljenja, već to čini samouvjereno bez straha od loše ocjene ili neuspjeha.

Izvannastavne aktivnosti imale su svoj razvoj kroz povijest. Mijenjale su se prema razdoblju, negdje je naglasak bio na slozi i zajedništvu, a negdje na individualnosti. Jedno im je uvijek bilo zajedničko, a to je da su za cilj imale razvoj pojedinca, što u praktičnom, što u teorijskom smislu te nadograđivanje znanja i oblikovanje osobe osviještene i sposobne za realizaciju postavljenih životnih ciljeva. U današnje vrijeme, jasno je vidljivo kako broj izvannastavnih aktivnosti neprestano raste. Osim mnogobrojnog izbora važna je i stručnost te opremljenost škole za izvannastavne aktivnosti. Svaka škola ima za cilj staviti na izbor što raznolikije aktivnosti kako bi kod učenika pobudile volju i želju za uključivanjem, ali i da zadovolje njihove osobne interese. Motivacija učenika za uključivanje u izvannastavne aktivnosti često je vrlo visoka. Naime, kod izvannastavnih aktivnosti, za razliku od redovite nastave, učenici imaju veću slobodu, ozračje je ugodnije i opuštenije, a i nema strogih

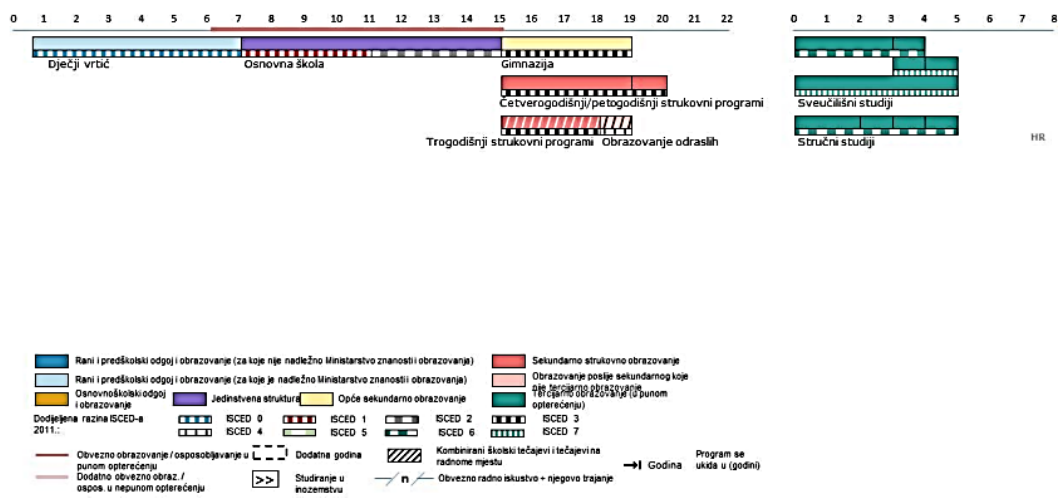
ograničenja koja bi ih sputavala u postizanju cilja. Na taj način učenici obogaćuju vlastita znanja i iskustva što im kasnije uvelike pomaže u redovnoj nastavi. Osim učenja, kod izvannastavnih aktivnosti, naglasak je i na odgoju. Postavljanjem pravila, poštivanjem drugih te radom u skupinama odgojno se djeluje na učenike i njihov razvoj. Izvannastavne aktivnosti za cilj imaju potpomognuti razvoj pojedinca na socijalnom, emocionalnom te kognitivnom polju uz poštovanje njihovih interesa.

Tema ovog rada odabrana je zbog zainteresiranosti za izvannastavne aktivnosti, njihovog pozitivnog učinka na učenike te razlikovanja od redovite nastave. Ima toliko istraživanja koja pokazuju kako je interes učenika za izvannastavne aktivnosti iznimno velik te koliko su one važne za njihov razvoj. Izvannastavne aktivnosti, ukoliko su kvalitetno osmišljene, organizirane i imaju jasne ciljeve, pozitivno utječu na djetetovu budućnost, njegov razvoj i odgoj. Učenici sudjelovanjem u aktivnostima, otkrivaju sebe, svoje želje, potrebe i interese. Izgrađuju se na različitim područjima što doprinosi i njihovu osposobljavanju za cjeloživotno obrazovanje.

Cilj ovoga rada je ispitati zastupljenost izvannastavnih prirodoslovnih aktivnosti u primarnom obrazovanju, koje su to aktivnosti te koji su njihovi ciljevi, a na kraju utvrditi razlikuju li se ti ciljevi od aktivnosti do aktivnosti.

2. PRIMARNO OBRAZOVANJE U REPUBLICI HRVATSKOJ

Pod primarnim obrazovanjem podrazumijevamo prva četiri razreda osnovne škole, koja su obavezna. Obuhvaća učenike od navršene šeste/sedme godine starosti pa do desete ili jedanaeste (Slika 1). Kao što je vidljivo na *slici 1* primarno obrazovanje, spada u međunarodnu klasifikaciju obrazovanja 1 (International Standard Classification of Education (ISCED1)).

Slika 1. Stupnjevi obrazovanja u Republici Hrvatskoj (Pregled obrazovanja i osposobljenosti za 2018 Hrvatska, 2018, str. 12.) (6.6.2019.)

3. NASTAVA I IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI

Odgojno-obrazovni proces je cjelina sastavljena od više međusobno povezanih čimbenika. Sastoji se od niza djelatnosti te se kao takva može opisati kao drugačija, bogata te svestrana. Poljak (1991) navodi kako je nastava najorganiziraniji sistem obrazovanja. Bognar i Matijević (2005) nastavu definiraju kao sustavno organizirani aspekt odgojno-obrazovnog sustava. Kada bi se sve to uzelo u obzir moglo bi se reći kako je nastava planski te organiziran odgojno-obrazovni proces kojim se stječu određena znanja, navike i umijeća uz uvažavanje propisanih odgojno-obrazovnih dokumenata. Škola svojim odgojno-obrazovnim radom utječe na sva razvojna područja učenika. Tu spada razvoj socijalnih vještina, njihovo snalaženje, kako u samostalnom radu tako i u radu u parovima i u većim skupinama. Kod socijalnog razvoja još je i naglasak na interakciji između vršnjaka koji zbog načina života sve manje stupaju u međusobne kontakte. Izvannastavne aktivnosti povezane su i sa kognitivnim razvojem koji utječe na školski uspjeh učenika te motoričkim razvojem koji uvelike pomaže učeniku u njegovom potpunom stvaranju kao individue. „Ne manje važna je i činjenica kako sudjelovanje u izvannastavnim aktivnostima smanjuje prostor za djelovanje rizičnih čimbenika na djecu i mlade u slobodnom vremenu.“ (Valjan Vukić, 2016., str. 34.) Učenici sudjelovanjem u izvannastavnim aktivnostima oblikuju svoje poimanje svijeta i društva, svoje stavove i mišljenja, a slobodno vrijeme ne koriste za konflikte, već za učenje, druženje i izgradnju svoje osobnosti. Kako nastava obuhvaća veći dio organizacije vremena u odgojno-obrazovnim ustanovama, tako se na nju stavlja veliki naglasak. Suprotno tome malo se govori o slobodno vremenu učenika koje itekako postoji. Kod odabira izvannastavnih aktivnosti učenike se stavlja u prvi plan. Oni odabirom iskazuju svoje zanimanje, volju i želju za izgradnjom svojih potencijala na određenom području.

4. POJAM IZVANNASTAVNIH AKTIVNOSTI I NJIHOVA POVEZANOST S NASTAVOM PRIRODE I DRUŠTVA

Izvannastavne aktivnosti u školstvo nisu uvedene pod nazivom izvannastavne aktivnosti, već *slobodne aktivnosti* i to 1954. godine. „Pođemo li od samog nazivlja slobodne aktivnosti, zaključujemo da nije riječ o nekom posebnom usvajanju znanja, već o djelatnosti učenika/učenica u sklopu nastave prirode i društva kao o dobrovoljnoj, slobodnoj aktivnosti učenika/učenica u svezi s nastavom prirode i društva.“ (De Zan, 2005., str. 378. - 379.) U našem školstvu prije uvođenja naziva slobodne aktivnosti, koristili su se još i nazivi *vanškolski* i *vanrazredni* rad učenika. Po tome je očito da se naziv do današnjeg dana nije previše promijenio. Ciljevi izvannastavnih aktivnosti u školama jesu spoj nastave, proizvodnog te društveno-korisnoga rada i zadovoljavanje interesa učenika. Razvijanje te produbljivanje interesa doprinosi razvoju samog učenika kao osobe, njegova stava, osobnosti te radnih navika. De Zan (2005.) navodi kako su izvannastavne aktivnosti, povezane s nastavom prirode i društva, u kojima učenici ostvaruju svoje ciljeve, organizirane u obliku školskog vrta, različitih školskih zadruga, čuvara prirode te znanstvenih aktivnosti. Postoje različite definicije izvannastavnih aktivnosti, a svima je zajednički cilj koji žele postići. U središtu je njihove pozornosti zadovoljenje dječjih interesa, njihove potrebe, organizacija slobodnog vremena koja doprinosi boljem društvenom životu. Nastava i izvannastavne aktivnosti uz sličnosti imaju i različitosti. Glavna razlika između nastave i izvannastavnih aktivnosti je u organizaciji. Naime, izvannastavne aktivnosti organizirane su po skupinama za razliku od nastave koja je organizirana po razredima. Te skupine mogu se sastojati od učenika iz različitih razrednih odjela dok je kod nastave jasno određeno tko pripada kojem razrednom odjelu. Također u izvannastavnim aktivnostima mogu sudjelovati i učenici različite dobi. Važno je samo da učenici imaju iste interese, da žele raditi, pomagati, sudjelovati, družiti se s ostalima, biti kreativni te raditi na sebi u smjeru koji ih zanima.

5. POVIJESNI RAZVOJ IZVANNASTAVNIH AKTIVNOSTI

Izvannastavne aktivnosti oduvijek su prisutne u poučavanju, ali ne pod istovjetnim nazivom. Naime, već u kasnoj Antici pojavljuje se „Sedam slobodnih vještina.“ Tu spadaju: geometrija, retorika, dijalektika, aritmetika, astronomija, teorija i muzika. Posebnost te povezivanje s izvannastavnim aktivnostima je u tome što su slobodni građani mogli izučiti navedena znanja na potpuno slobodan način. Ako se pogleda u Srednji vijek povezanost s izvannastavnim aktivnostima može se uvidjeti u viteškim vještinama. „Određenu analogiju možemo naći i u viteškim vještinama srednjeg vijeka, kada su vitezove pripremali za plivanje, jahanje, streljaštvo, mačevanje, lov, pisanje stihova i ostale društvene igre.“ (Previšić, 1987., str. 17.) Iako ovdje nije riječ o svim slojevima društva, jasno je da ima sličnosti s današnjim obrazovanjem gdje se osim funkcionalnih osobina žele zadovoljiti i ostale osobine učenika pred kojih se stavlja čitav niz mogućnosti. 16. stoljeće obilježeno je kao doba kapitalizma. U to vrijeme naglasak se stavlja na zadovoljstvo određenih masa: „...preko različitih zabava koje su radnika trebale „opustiti“ za sutrašnji naporan rad.“ (Previšić, 1987., str. 17.) U školama se u to vrijeme stavlja naglasak na učeničku samoupravu te slobodniji način učenja. Poticanje takvog rada pridonosi razvoju kapitalizma, ali i razvoj novih pogleda pedagoških znanosti. Spomenite znanosti naglasak stavljaju na oslobođenje od krute, tradicionalne sheme te autoritarnog oblika odgoja. U školama se uvode različiti oblici grupnog rada, nastava se usmjerava na istraživačke ekipe, sakupljačke sekcije, različite oblike radnih zajednica, sportskih klubova te znanstvenih krugova. Sagleda li se s područja prirodoslovlja tu se naglasak stavlja na eksperimentalan rad, ekskurzije u prirodi te zorna sredstva koja potiču novitete u odgojno-obrazovnom radu te doprinose razvoju različitih pogleda te zadovoljavanju potreba u društvenoj stvarnosti. Pojavom škola, skupina i pojedinaca koji su zagovarali slobodan stvaralački rad učenika počinje novo doba u školstvu. Kao primjer takvih pokreta navodi se Dalton-plan, Winnetka-plan, Jena-plan pod čijim su se nazivima dogodili mnogi preokreti u školstvu. Temeljne odredbe navedenih skupina bile su samostalnost, oslobođenje od krute sheme tadašnjeg školstva, sloboda te otkrivanje sebe kao pojedinca. Naglasak je prije svega bio na učenicima te njihovom „slobodnom odgoju“ u nastavi i školi. Kao zaključak se može navesti to da su do Drugog svjetskog rata škole bile organizatori nastave, a sve izvannastavne aktivnosti su bile stvar odabira učenika. „Poratni razvoj karakteriziraju nastojanja i pokušaji korištenja izvannastavnih aktivnosti u odgojnom djelovanju škole, kao i

postavljanju zahtjeva da škola „nastupa“ organizirano i izvan škole.“ (Puževski, 2002., str. 122.) Nakon industrijske revolucije, javlja se veliki tehnološki napredak. Taj napredak je uvelike utjecao na život ljudi te je donio mnoge promjene u njihovom život. Prije svega domaćinstva su postala takva da su u njima živjeli samo roditelji s djecom, a druga velika promjena je bila ta da su i žene dobivale posao te su kao i muševci radile. „Budući da sredinom 20. stoljeća u većini slučajeva oba roditelja rade izvan doma, javlja se potreba za zbrinjavanjem djece u njihovo slobodno vrijeme nakon škole.“ (Šiljković, 2007., str. 134.) Kako bi se pomoglo i roditeljima, ali i djeci, obvezu zbrinjavanja djece za vrijeme tog slobodnog vremena preuzimaju razna društva, udruge te škole. Ako se pogleda u bližu prošlost tj. u Jugoslaviju tu su izvannastavne aktivnosti bile zastupljene ovisno o opremljenosti škola. Naime, neravnomjerno zastupljenosti izvannastavnih aktivnosti u školama uzrok su bile nedovoljno opremljene škole, neadekvatni učitelji te financijska i druga sredstva koja utječu na realizaciju navedenih aktivnosti. U današnje vrijeme, u suvremenim školama, situacija se nije previše mijenjala. Zastupljenost izvannastavnih aktivnosti nije u svim školama jednaka. Ona ovisi o interesima, prije svega učitelja, o njihovom vremenu, volji, kompetencijama, ali i o opremljenosti škola, financijskom stanju škola te sredini u kojoj se škola nalazi.

6. IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI UNUTAR ŠKOLSKOG KURIKULUMA

„Školski kurikulum je dokument kojim se utvrđuje dugoročni i kratkoročni plan i program škole s izvannastavnim određuje nastavni plan i program izbornih predmeta i druge odgojno-obrazovne aktivnosti, programi i projekti.“ (Dinka Žulić, Tatjana Žižek, Dragica Benčik, 2012., str. 118.) Iz navedenog je uočljivo kako je školski kurikulum dokument pomoću kojeg se određuju odgojno-obrazovne potrebe te se njime daje do znanja koji su prioriteti škole i učenika, ali i sredine gdje se škola nalazi. Osim što se u školskom kurikulumu nalazi ponuda aktivnosti, tamo se nalazi i kako realizirati te iste aktivnosti.

Škola kao odgojno-obrazovna ustanova ima zadatak pred učenike staviti aktivnosti koje su u njihovom interesu. Također treba učenicima ponuditi stručne nastavnike koji znaju, mogu i žele pomoći učenicima u zadovoljenju njihovih potreba. Na taj način učenici su više zainteresirani, žele naučiti puno više, a tako i uče.

Kod planiranja izvannastavnih aktivnosti treba se voditi određenim principima. Mlinarević, Brust Nemet (2012) u svojoj knjizi *Izvannastavne aktivnosti u školskom kurikulumu* navode sljedećih osam principa kod izrade kurikuluma izvannastavnih aktivnosti:

- a) Izvannastavne se aktivnosti organiziraju u skladu s mogućnostima, interesima te dobrovoljnim opredjeljenjem učenika i učitelja.
- b) Sukreiranje kurikuluma izvannastavnih aktivnosti uključuje: planiranje, programiranje, pripremanje, organizaciju i realizaciju izvannastavnih aktivnosti, a podrazumijeva aktivno sudjelovanje učenika, učitelja, roditelja te drugih stručnjaka u školi i izvan šire zainteresirane društvene zajednice.
- c) Izvannastavne aktivnosti svojim sadržajem i trajanjem ne bi smjeli opteretiti učenike.
- d) Izvannastavne aktivnosti ne bi se smjele pretvoriti u bilo koju vrstu nastavka nastavnog rada.

- e) Na početku školske godine donosi se školski kurikulum kojim se utvrđuje trajanje, sadržaj te koordinator izvannastavnih aktivnosti. Školski kurikulum prihvaća nastavničko vijeće.
- f) Ako se izvannastavnom aktivnošću ostvaruje dobit, pravo svakog učenika je da ravnopravno sudjeluju, odlučuju o njenoj namjeni i raspodjeli. Isključuje se novčano nagrađivanje učenika. U skladu s propisima, škola je dužna da način korištenja ostvarenih sredstava regulira posebnim aktima.
- g) U okviru izvannastavnih aktivnosti u školi mogu biti zastupljena sva područja. Neka od njih su: sport, društveni život, humanitarni rad, tehničko područje, umjetničko područje, prirodoslovno područje i dr.
- h) Škola ima pravo uvesti nove izvannastavne aktivnosti u skladu s posebnostima regije, škole, individualnim potrebama i interesima djece.

Vodeći se ovim principima, izrada školskog kurikulumuma postaje bolja. Planiranje i organizacija su na višem nivou. Preciznijim utvrđivanjem principa dolazi se do jasnije konstruiranog kurikulumuma, što se kasnije može uvidjeti na uspješnijoj realizaciji izvannastavnih aktivnosti.

7. ZADACI IZVANNASTAVNIH AKTIVNOSTI

Zadaci izvannastavnih aktivnosti ostvaruju se organizacijom te provođenjem odgojno-obrazovnog rada u školama. Previšić (1987) zadatke izvannastavnih aktivnosti dijeli u šest podvrsta. Tu spadaju : „Podizanje odgojne funkcije škola“, „Povezivanje škole s društvenim životom“, „Poticanje i razvijanje individualnih sposobnosti učenika“, „Poticanje stvaralaštva učenika“, „Osposobljavanje učenika na samoupravljanje“, „Odgoj za slobodno vrijeme“. Dok sam ja još nadodala „Zadaci izvannastavnih aktivnosti s posebnim osvrtom na izvannastavne prirodoslovne aktivnosti“ kao dodatan sedmi zadatak.

7.1 Podizanje odgojne funkcija škola

Kako bi se podigla odgojna funkcija škola, važno je naglasiti dinamičnost u nastavi. Aktualizacija znanja učenika prva je stavka na koju se treba osvrnuti. To je nemoguće ostvariti samo nastavom, već su bitne i izvannastavne te druge aktivnosti. Naime, sadržajno opterećenje, predavačka nastava, ocjenjivanje u nastavi te radna atmosfera glavni su čimbenici koji učenike sprječavaju u učenju, proučavanju, kreativnosti i stvaralaštvu. „Individualizam školskog rada redovito prate pretjerani zahtjevi za stjecanje što većeg znanja, tako da malo tko mari za teškoće učenika, njihov strah od škole, strah od neuspjeha, strah od ocjene iz vladanja i slično.“ (Previšić, 1987., str. 25.) Izvannastavne prirodoslovne aktivnosti uvelike doprinose razvoju odgojne uloge škola. Učenici kroz rad u njima nauče što znači briga, razvijaju radne navike, a u sve unose osjećaje, svoja razmišljanja i stavove. „Sve što vide, čuju, njuše, jedu, diraju, pokreću, žele sami napraviti, odnosno oponašati okoliš, okolinu, jer im je to uzor.“ (D. Katalinić, A. Papotnik, D. Slokan, 2007, str. 114.) Učenicima je važno da točno znaju što treba odraditi, da su im postavljeni ciljevi te da imaju učitelja koji im u tom trenutku služi kao smjernica, mentor, koji ih usmjerava, pomaže te koji im je potpora, a ne da ih osuđuje i ocjenjuje. Baš zbog tog učenici vole izvannastavne aktivnosti, a u školama bi one trebale biti primarne u podizanje odgojne funkcije.

7. 2 Povezivanje škole s društvenim životom

Povezivanje škole s društvenim životom važno je za svakog učenika. Naime, škole su na glasu kao „zatvorene“ institucije. Ta pretpostavka je došla od toga što se u školama više uči teorijski, iz knjiga, nego praktično, iz neposredne stvarnosti. U školama izvannastavne aktivnosti najčešće imaju manifestacijske karakteristike. To znači da su organizirane kako bi njihov rad bio prikazan na nekim prigodnim manifestacijama (Božićne priredbe, Lidrano i sl.). „Ovdje treba naglasiti da je, u interesu konkretizacije i obogaćivanja sadržaja, u izvanučioničkoj nastavi, moguća i poželjna uloga vanjskih suradnika koji dolaze na izvanučioničke terene – u posjetu učenicima, na primjer vrtlar – za unaprjeđivanje rada u školskom vrtu, prometni policajac – instruktor za prometnu kulturu, vatrogasac – za upoznavanje učenika s mjerama protupožarne zaštite u školi i oko škole.“ (Skok, 2002., str. 23.) Osim sudjelovanja u slobodnim aktivnostima trebalo bi biti važno i to da učenici nešto sami naprave, da teoriju pretoče u praksu, da spoznaju život oko sebe i njegovu funkciju. Izvannastavne prirodoslovne aktivnosti vrlo često su organizirane u korelaciji sa društvenom zajednicom. Ako se radi o aktivnosti poput *Malih voćara*, kao primjer može se predočiti rad u voćnjaku. Naime, učenike se može uputiti u obližnji voćnjak u vlasništvu OPG-a. Na taj način bi ih se upoznalo sa sadnjom voćaka, berbom plodova, preradom istih te njihovom produkcijom u društvo tj. na police dućana. Na ovaj način bi spoznali kako funkcionira njihovo društvo, nešto bi korisno napravili, a na kraju bi shvatili kako je teško doći od obične voćke do soka za prodaju. „Škola mora voditi računa o novom društvenom kontekstu u kojem djeluje, što znači uvažavati novo doba i nova pravila dvadesetprvog stoljeća.“ (Martinčević, 2010., str. 30.)

7. 3 Poticanje i razvijanje individualnih sposobnosti učenika

Poticanje i razvijanje individualnih sposobnosti učenika u našem školstvu tek je u razvoju. „Već je didaktika tzv. nove, aktivne, radne škole istaknula da se postižu puno bolji rezultati ako se učeniku pruži više mogućnosti da samostalno radi, da iskaže svoju inicijativu, sklonost ili neku darovitost.“ (Previšić, 1987., str. 27.) Škola kao odgojno-obrazovna ustanova trebala bi imati puno više senzibiliteta prema individualnim razlikama učenika. Učenici svoje afinitete najbolje mogu iskazati u izvannastavnim aktivnostima. Kao prvo oni se opredjeljuju za neku aktivnost prema

svojim interesima, tako mogu iskazati što preferiraju, u kojem smjeru se žele razvijati te odgovara li im više znanstveno, umjetničko, povijesno ili neko drugo područje. Izvannastavne prirodoslovne aktivnosti iskazuju senzibilitet prema individualnim potrebama učenika. Rad unutar tih aktivnosti osmišljen je tako da svaki učenika ima svoj zadatak, ali tim zadatkom doprinosi radu skupine te se na taj način može iskazati i na području individualnosti. Osim postavljanja različitih zadatak pred učenike, važno je i poticanje njihovih individualnih disciplina kao što su kritičnost, upornost te izdržljivost jer je jasno kako djeca brzo mijenjaju interese ako aktivnost ne zadovolji njihova očekivanja. Ne smije se zaboraviti niti uloga učitelja, koja je u ovom slučaju, izrazito važna. „Važno je da odgojitelj vodi dijete na način da ono ne osjeća njegovu pretjeranu prisutnost, ali dovoljnu da zatraži pomoć ako mu je potrebna“ (I. Križanac, S. Lacić, 2011., str. 112.)

7.4 Poticanje stvaralaštva učenika

Poticanje stvaralaštva učenika ponekad se pogrešno shvaća te ga se želi preoblikovati, što je pogrešno jer slobodom i vlastitom voljom se dolazi do stvaralaštva. „Kreativnost (hrv. Stvaralaštvo) tvornička je sposobnost koja može, ali i ne mora biti osobina darovitog pojedinca.“ (Huzjak, 2008., str. 31.) Ovom definicijom se naglašava kako pojedinac koji se razvija na području stvaralaštva ne mora biti darovit. Prilika za stvaralačko izražavanje učenika trebala bi biti u njegovoj stvarnoj mogućnosti zadovoljavanja subjektivnih pretpostavki(razvoj učeničkog mišljenja) i vanjskih uvjeta(okolina, mediji). Kod poticanja stvaralaštva prvotno bi trebao biti naglasak na samostalnosti učenika, različitim načinima rada, kreativnom i inovativnom učitelju koji će poticati učenike, a ne ih sputavati. Izvannastavne prirodoslovne aktivnosti i stvaralaštvo usko su povezane. Učenici u radu unutar prirodoslovnih izvannastavnih aktivnosti stvaraju. Stvaraju različite modele, makete, stvaraju vrtove, voćnjake, svoje viđenje svijeta oko sebe, a samim time i sebe. Učenici su slobodni, produbljuju svoja znanja, rade na sebi, ugodno im je, a što je najvažnije korisno provode „slobodno vrijeme“.

7.5 Osposobljavanje učenika za samoupravljanje

Kako bi se učenike osposobilo za samoupravljanje, unutar izvannastavnih aktivnosti se organiziraju zadaci upravo s tim ciljem. Naime, organizacijom školskih društava

ili zadruga te sličnim provedbama, učenike se trenira za samoupravljanje. Učenici na taj način vode tzv. „države u malom,“ određuju pravila, vodstvo, vode brigu o društvu te o njihovom ponašanju, perspektivnosti, organizaciji i predanosti ovisi napredak ili ne napredak društva. Tu je vidljivo kako se učenicima daje veća sloboda, što uspoređujući s redovitom nastavom nije tako. Uvođenjem ovakve samouprave i slobode u izvannastavne aktivnosti, potaknulo je određene da takav način prenesu i u redovitu nastavu. Dakako da je na samoupravljanje utjecalo niz čimbenika, ali se pokazalo kako učeničko samoupravljanje uvelike utječe na njihov razvoj te napredak u životu. Izvannastavne prirodoslovne aktivnosti također dozvoljavaju učenicima da samostalno upravljaju. One im dopuštaju da odabiru svoje skupine, samostalno raspoređuju zadatke, a njihov se rezultat vidi kod izvedbe zadatka. „Njihovim uvođenjem u školu otvaraju se nove mogućnosti u angažiranju mladih u vlastitom odgajanju, okupljaju se u tim aktivnostima sve više društvene snage okoline zainteresirane za odgoj i budućnost mladih(i društva!)“ (Petričević, 2006., str. 128.)

7. 6 Odgoj za slobodno vrijeme

Slobodno vrijeme, moderna i nadasve suvremena pojava koja je zadesila današnje suvremeno društvo. „S obzirom na to da je u relaciji i interakciji s globalnim društvenim sistemom, njegovo (su)djelovanje obuhvaća različite aspekte suvremenog življenja, rada, razonode i odmora čovjeka.“ (Vidulin-Orbanić, 2008., str. 20.) S odgojnog aspekta, slobodno vrijeme bi se trebalo odgajati. U današnje vrijeme kako odrasli tako i djeca ne znaju organizirati, ali i koristiti slobodno vrijeme. Zbog svega navedenog, važno je djecu od malena učiti, usmjeravati i poticati na korisno korištenje slobodnog vremena. U slobodnim aktivnostima vidjet će sve ono dobro: slobodu, opuštanje, sreću, zadovoljstvo, socijalni razvoj i ljepotu življenja. „Ono što nam se čini posebno važnim u ovom zadatku slobodnih aktivnosti, njihova je mogućnost da ublaže danas očevidno zapostavljen kulturni amaterizam, masovni sport, rekreaciju, društveno koristan rad, natjecanje, socijalno okupljanje i zbližavanje.“ (Previšić, 1987., str. 31.) Iz navedenog je vidljivo kako je u današnjem društvu svega toga manje, a nekih ni nema tj. nestali su. Ako se sagledaju izvannastavne prirodoslovne aktivnosti, vidljivo je kako one omogućuju učenicima da na koristan način iskoriste slobodno vrijeme. Uključivanje učenika u rad, njihov angažman prilikom rada te pozitivne posljedice koje on donosi samo pokazuju kako je to efikasan način za iskorištavanje slobodnog vremena. „S obzirom na psihofizički

uzrast osnovnoškolaca i održavanje nastave izvan učionice, takav način rada predstavlja rasterećenje za učenika i upućuje na zdravlje mladih, kako fizičko, tako i psihičko.“ (Husanović-Pejnović, 2011., str. 47.) Zaključak se stavlja na učenike, kvalitetnu organizaciju slobodnog vremena, slobodnog vremena u koje nisu uključeni ni obitelj ni škola, vremena koje ih tjera da se angažiraju, da se iskažu, daju sve od sebe kako bi se razvili na svih područjima i duhovnom i fizičkom i kulturnom i obrazovnom i socijalnom, a samim time bi se i zabavila i uživali u tome što rade.

7.7 Zadaci izvannastavnih aktivnosti s posebnim osvrtom na izvannastavne prirodoslovne aktivnosti

Izvannastavne prirodoslovne aktivnosti imaju iste zadatke kao i ostale izvannastavne aktivnosti. Od podizanja odgojne funkcije škola jer djeca uče svoje temeljne zadaće vezane uz život i okoliš i na taj način se odgajaju, preko povezivanja škola sa društvenim životom gdje škole pokušavaju što više aktivnosti organizirati na način da i društvena zajednica bude uključena. Prirodoslovne izvannastavne aktivnosti uvelike doprinose razvoju individualnih sposobnosti svakog učenika, osposobljavanju za samoupravljanje te odgajanju za slobodno vrijeme jer se ono razvija i u motoričkom i u kognitivnom smislu. Kod motoričkog je to rad rukama (obrađivanje i sadnja vrta), a kod kognitivnog postavljenje pitanja i traženje odgovora (zašto biljka raste?). „Otvorena komunikacija, ozračje koje ne nameće strogo uokviren rad i učenje za ocjenu, elementi su koji izrazito pozitivno djeluju na uključivanje svakog učenika.“ (S. Zrilić, T. Košta, 2009., str. 164.) Svi navedeni zadaci su jednako važni. Izuzetkom svakog od zadatka, izvannastavne aktivnosti izgubile bi svoj značaj, ali i osnovnu zadaću da se naučeno prenese u praksu.

8. VRSTE I STRUKTURA IZVANNASTAVNIH AKTIVNOSTI

8.1 Struktura izvannastavnih aktivnosti

Sadržajnu i organizacijsku strukturu slobodnih aktivnosti određuje čitav niz čimbenika. Tu se ubrajaju svrha samih aktivnosti, koji su njihovi zadaci te koji je krajnji cilj svake od njih. O raznolikosti, kako što je već navedeno, ovisi mnogo toga. Tu se spominje položaj škola, koja je njihova društvena uloga i važnost škola za društvo te samo društvo, socijalna zajednica koja je glavna i o kojoj sve ovisi. „S tim u vezi, i izvannastavne aktivnosti predstavljaju odgojno planirane i usmjeravane djelatnosti, koje omogućuju svestranu afirmaciju učenikove ličnosti, a nastavniku mogućnost proširenog obrazovnog utjecaja.“ (Previšić, 1987., str. 32.) Preko izvannastavnih aktivnosti učenik se oblikuje, a učitelj proširuje svoj utjecaj, ali ne autoritarnim stavom već autoritativnim. Ako se smatra kako će škola tako zadovoljiti sve želje učenika, kako će sve aktivnosti biti pretvorene u zabavu i igru, to nije tako. Naime, škola tj. nastavnik će pomoću tih aktivnosti pomoći učeniku da se izgrađuje, da se formira i oblikuje u kompletnu kulturnu, socijalnu te samostalnu osobu. Suvremeni zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi iz 2018. godine navodi kako se izvannastavne aktivnosti planiraju Školskim kurikulumom te Godišnjim planom i programom, organiziraju se radi zadovoljavanja različitih potreba i interesa učenika. Svi ovi zakoni jasno naglašavaju važnost izvannastavnih i drugih slobodnih aktivnosti ne samo za školu i učenike, već i za cijelu društvenu zajednicu. Strukturiranje izvannastavnih aktivnosti ovise o učenicima i njihovim željama, znanju i mogućnostima učitelja, ali i o društvenoj zajednici i njihovim potrebama. Važnost škola je u tome da organiziraju što raznolikije aktivnosti, kako bi učenici imala što veći izbor te da bi zadovoljili svoje potrebe na onom području koje ih zanima. Iako je teorijski dio jasan, u praksi su stvari nešto drugačije. Učitelji prvo organiziraju aktivnosti, a zatim unutar tih aktivnosti uvažavaju želje i potrebe učenika. Veliki je naglasak kod organizacije i zainteresiranost nastavnika za određene područje i njihova opterećenost satnicom. Zainteresiranost učitelja za određeno područje je itekako važna jer samim time može učenike bolje uputiti u rad, ima bolje znanje za to područje te je angažiranost veća, ali na to se ne bi trebao stavljati naglasak. Još jedan problem koji se javlja je taj što učitelji iz godine u

godinu ponavljaju iste aktivnosti. Samim time se ne prilagođavaju potrebama učenika. Kada se govori o organizacijskoj strukturi, važno je naglasiti kako vrste i oblike određuju različiti kriteriji. „Osim onih opće pedagoških, i posebnih – koji proistječu iz specifičnosti rada u slobodnim aktivnostima – postoji čita niz vanjskih čimilaca od kojih se polazi u klasifikaciji ovih djelatnosti.“ (Previšić, 1987., str. 34.) Neki od tih čimbenika su: dob učenika, vrsta škole, materijalna opremljenost škola, kulturna razina sredine u kojoj se nalazi sama škola, obrazovnim dokumentima, financijskim sredstvima, obrazovanosti učiteljskog kadra te o mnogim drugim čimbenicima.

8. 2 Vrste izvannastavnih aktivnosti

Kako kod strukturiranja izvannastavnih aktivnosti postoje određeni kriteriji tako i kod njihovih vrsta se događa isto. Kod nekih je naglasak na tehničkim aktivnostima, kod drugih na sportskim zatim na kulturno-umjetničkim, znanstvenim i drugim. „U skladu s kritičkim razmatranjem i prihvaćanjem nekih od izloženih stavova i mišljenja, odlučili smo se za sljedeću strukturu i vrste slobodnih aktivnosti u osnovnoj školi:“ (Previšić, 1987., str. 38.)

- Sportsko-rekreativno društvo

Kao što sam naziv govori, radi se o društvu gdje je naglasak na sportu i sportskim aktivnostima. Od sportova najzastupljeniji su oni koji su u društvu najpopularniji, tako je moguće trenirati nogomet, rukomet, odbojku, košarku i sl.

- Kulturno-umjetničko društvo

Ovakav način aktivnosti organiziran je u obliku društava. Naglasak se stavlja na pjesmu, ples, glazbu, pokrete. Pod ovu vrstu mogu spadati razne tamburaške, folklorne, pjevačke, instrumentalne i druge skupine.

- Znanstveno-predmetne družine

Ova skupina aktivnosti organizira se u skupinama. Najčešće dobivaju nazive po školskim predmetima. Pa tako ovdje mogu spadati kemičarska, fizička, matematička, povijesna i druga skupina.

- Stručno-tehnička društva

U ovoj skupini aktivnosti rad se organizira također u skupinama. Naglasak je na radu rukama pa zbog toga ovdje spadaju različite modelarske skupine, brodari, radio-amateri, kino-amateri, prometnici i slično.

- Proizvodno-ekonomska društva

Ovakva vrsta aktivnosti je rijetka, ali postoji. Naglasak je na radu u različitim proizvodnim jedinicama. Tu spadaju cvjećari, ratari, vinogradari, vrtlari i slično.

Što se tiče suvremenijih podjela, one nisu česte unutar znanstvenih radova.

Valjan Vukić (2016.) navodi područja ostvarivanja izvannastavnih aktivnosti:

- *jezično-umjetničko*
- *prirodoslovno-matematičko*
- *športsko-zdravstvenorekreativno*
- *njegovanje nacionalne i kulturne baštine*
- *očuvanje prirode i okoliša i promicanje zdravog načina života*
- *društveno-humanistički projekti*
- *učeničko zadrugarstvo*
- *tehničko stvaralaštvo*

Uzevši u obzir stariju i noviju podjelu, može se zaključiti kako se područja u kojima se ostvaruju izvannastavne aktivnosti nisu bitno promijenila. Iz ovih podjela je vidljivo da su sve aktivnosti relativno slične te može se zaključiti kako je podjela izvannastavnih aktivnosti relativna.

9. DOSADAŠNJA ISTRAŽIVANJA

Izvannastavne aktivnosti, kao teme istraživanja, zastupljene su u velikoj mjeri. S druge pak strane, izvannastavne prirodoslovne aktivnosti, kao teme istraživanja, zastupljene su u manjoj mjeri.

Vranješ-Kostović, Bulić, Novoselić (2016) u svome istraživanju *Izvannastavna aktivnost „kompostiranje“ u promicanju obrazovanja za održivi razvoj* željeli su pokazati primjere dobre prakse u povezivanju nastavnih sadržaja i izvannastavnih aktivnosti u promicanju obrazovanja za održivi razvoj. Provedenim istraživanjem ukazali su na potrebu obogaćivanja ponude izvannastavnih aktivnosti na područjima koja se odnose na brigu za okoliš te održivi razvoja.

Šiljković, Rajić, Bertić (2007) u istraživanju *Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti* utvrđuju u kojim sve aktivnostima sudjeluju učenici te postoji li razlika u sudjelovanju, u izvannastavnim aktivnostima, s obzirom na dob i spol. Navedeno istraživanje utvrdilo je kako su djevojčice zastupljenije što se tiče sudjelovanja u aktivnostima. 1,214 je omjer aktivnosti u kojima sudjeluju djevojčice. Dječaci, prema ovom istraživanju, manje sudjeluju u aktivnostima. Svaki dječak sudjeluje u 1,072 aktivnosti. U svim aktivnostima, osim sportskim, zastupljenost djevojčica veća je od zastupljenosti dječaka. Kod uzimanja u obzir dobi učenika, uočavaju se razlike u broju aktivnosti kod djevojčica. Utvrđeno je kako dječaci sve četiri godine više sudjeluju u sportskim aktivnostima, dok djevojčice u prvom i trećem razredu sudjeluju u ostalim(novinari, recitatori...) aktivnostima, a u drugom i četvrtom sportskim.

Martinčević (2010) u svom istraživanju *Provođenje slobodnog vremena i uključenost učenika u izvannastavne aktivnosti unutar škole* navodi kako bi ponudu izvannastavnih aktivnosti, unutar škola, trebalo pod hitno promijeniti jer zainteresiranost učenika za ponuđene aktivnosti opada.

Valjan Vukić (2016) u svom istraživanju *Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti učenika – višestruka perspektiva* navodi kako ponuda izvannastavnih aktivnosti ovisi i o veličini mjesta iz kojeg učenici dolaze. Naime, škole u većim mjestima pružaju učenicima raznolikije aktivnosti dok manja mjesta, što zbog opremljenosti što zbog financijske mogućnosti, učenicima pružaju puno manji spektar aktivnosti.

Pregledom istraživanja, utvrdilo se kako su izvannastavne aktivnosti prisutne u svim školama, ali da o njihovoj raznolikosti ovisi mnogo čimbenika, bez dovoljno sluha za učeničke interese.

10. METODOLOGIJA ISTRAŽIVANJA

11.1 Cilj istraživanja

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati kolika je zastupljenost izvannastavnih prirodoslovnih aktivnosti u svim školama u Republici Hrvatskoj te koji su ciljevi tih aktivnosti. Također istraživanjem se željelo saznati je li zastupljenost prirodoslovnih izvannastavnih aktivnosti posebno istaknuta u pojedinim školama odnosno županijama.

11.2 Problemi istraživanja

Problem 1.

Kolika je zastupljenost prirodoslovnih izvannastavnih aktivnosti u školama unutar županija Republike Hrvatske?

Problem 2.

Postoji li razlika u definiranju ciljeva istoimenih prirodoslovnih izvannastavnih aktivnosti na području različitih županija?

Problem 3.

Koje prirodoslovne izvannastavne aktivnosti su najzastupljenije u školskim kurikulumima?

11.3 Hipoteze

Hipoteza 1

Zastupljenost prirodoslovnih izvannastavnih aktivnosti u školama u Republici Hrvatskoj je niska.

Hipoteza 2

Ciljevi istoimenih prirodoslovnih izvannastavnih aktivnosti slično su definirani.

Hipoteza 3

Najzastupljenije su prirodoslovne izvannastavne aktivnosti usmjerene prema ekološkom odgoju i obrazovanju.

11.4 Uzorak

Istraživanje analizom školskih kurikuluma s područja Republike Hrvatske za školsku godinu 2018./2019. Ukupno je pregledano 309 kurikuluma.

11.5 Postupak

Istraživanje je provedeno u veljači, kvalitativnom analizom školskih kurikuluma. Dobiveni rezultati upisani su u posebno pripremljenu matricu koja se sastojala od tri stupca. U prvi stupac upisivali su se nazivi županija, škola i gradova u kojima se nalaze škole, u drugi naziv i zastupljenost prirodoslovnih aktivnosti unutar svake škole, a u treći stupac su se upisivali ciljevi navedenih prirodoslovnih aktivnosti.

ZAGREBAČKA	BROJ AKTIVNOSTI	CILJ
1. Dugo Selo → Osnovna škola Ivan Benković Dugo Selo	2	<p>MALI VRTLARI (Edukacija i osvještavanje učenika kako svojim aktivnostima, utjecajem na okolinu, vlastitim izborima i ponašanjem može promijeniti stanje okoliša te očuvati, njegovati prirodne vrijednosti svojeg kraja. Upoznati učenike s okolišem i postupcima koji mogu pridonijeti zaštiti okoliša, upoznati ih s izgledom i nazivima biljaka, naučiti zamjećivati njihove posebnosti i karakteristike, uređenje školskog vrta, briga o biljkama u vrtu, razvijati kreativnost i osjećaj za lijepo, poticati radne navike i suradništvo radom u grupi ili paru, razvijati samopouzdanje)</p> <p>MALI EKOLOZI (Potaknuti odgovoran odnos prema očuvanju kvalitete okoliša, njegovih izvora i zaliha; potaknuti očuvanje prirode i pravilan odnos prema njoj te razviti ekološku i zdravstvenu svijest učenika.)</p>

Slika 2. Primjer matrice pomoću koje se provela kvalitativna analiza školskih kurikuluma.

11.6 Postupak obrade podataka

Obrada podataka temeljila se na kvalitativnoj i kvantitativnoj analizi istih. Kod kvantitativne analize podataka, koja ima naglasak na brojčanoj vrijednosti, učestalosti onoga što se promatra, promatralo se kolika je zastupljenost prirodoslovnih izvannastavnih aktivnosti u školama diljem Republike Hrvatske. Kod kvalitativne analize, koja za cilj stavlja značenje onoga što se promatra, promatrali su se ciljevi izvannastavnih prirodoslovnih aktivnosti unutar škola.

11. REZULTATI I RASPRAVA

Na razini cijele Republike Hrvatske, kao što je i navedeno, pregledano je ukupno 309 kurikuluma.

Tablica 1. Broj pregledanih kurikuluma po županijama

ŽUPANIJA	BROJ PREGLEDANIH KURIKULUMA
ZAGREBAČKA	17
KRAPINSKO-ZAGORSKA	8
SISAČKO-MOSLAVAČKA	19
KARLOVAČKA	14
VARAŽDINSKA	13
KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA	9
BJELOVARSKO-BILOGORSKA	10
PRIMORSKO-GORANSKA	24
VIROVITIČKO-PODRAVSKA	6
LIČKO-SENJSKA	4
POŽEŠKO-SLAVONSKA	8
BRODSKO-POSAVSKA	11
ZADARSKA	15
OSJEČKO-BARANJSKA	26
ŠIBENSKO-KNINSKA	13
VUKOVARSKO-SRIJEMSKA	16
SPLITSKO-DALMATINSKA	44
ISTARSKA	20
DUBROVAČKO-NERETVANSKA	9
MEĐIMURSKA	5
GRAD ZAGREB	18
	309

Kao što prikazuje *Tablica 1* ukupan broj pregledanih kurikuluma iznosi 309. Od ukupnog broja analiziranih školskih kurikuluma, najviše ih je iz škola koje se nalaze u Splitsko-dalmatinskoj županiji. Sa tog područja analizirano ih je 44. Najmanji broj analiziranih školskih kurikuluma je s područja Ličko-senjske županije, svega 4 kurikuluma. Ova brojka može se objasniti i zbog toga što je u Sisačko-moslavačkoj županiji veća zastupljenost školskih ustanova i veći broj učenika, ali i stanovništva općenito dok je u Ličko-senjskoj on znatno manji.

Odnos broja pregledanih kurikuluma s brojem izvannastavnih prirodoslovnih aktivnosti zabilježenih po županijama.

Tablica 2. Odnos ukupnosti broja pregledanih kurikuluma i izvannastavnih prirodoslovnih aktivnosti

ŽUPANIJA	BROJ PREGLEDANIH KURIKULUMA	BROJ IZVANNASTAVNIH PRIRODOSLOVNIH AKTIVNOSTI
ZAGREBAČKA	17	27
KRAPINSKO-ZAGORSKA	8	11
SISAČKO-MOSLAVAČKA	19	18
KARLOVAČKA	14	16
VARAŽDINSKA	13	16
KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA	9	12
BJELOVARSKO-BILOGORSKA	10	13
PRIMORSKO-GORANSKA	24	29
VIROVITIČKO-PODRAVSKA	6	10
LIČKO-SENJSKA	4	5
POŽEŠKO-SLAVONSKA	8	7
BRODSKO-POSAVSKA	11	13
ZADARSKA	15	8
OSJEČKO-BARANJSKA	26	23
ŠIBENSKO-KNINSKA	13	12
VUKOVARSKO-SRIJEMSKA	16	12
SPLITSKO-DALMATINSKA	44	39
ISTARSKA	20	23
DUBROVAČKO-NERETVANSKA	9	9
MEĐIMURSKA	5	6
GRAD ZAGREB	18	20
	309	329

U *Tablici 2* vidljivo je kako se odnos broja analiziranih aktivnosti i broja kurikuluma razlikuje. U nekolicini je uočeno kako je broj analiziranih kurikuluma manji od broja zabilježenih aktivnosti, što bi značilo da je svaki analizirani kurikulum imao zabilježenu barem po jednu prirodoslovnu izvannastavnu aktivnost. Najveća razlika uočava se u školama unutar Zagrebačke županije u kojima je od ukupno 17 analiziranih kurikuluma zabilježeno 27 prirodoslovnih izvannastavnih aktivnosti.

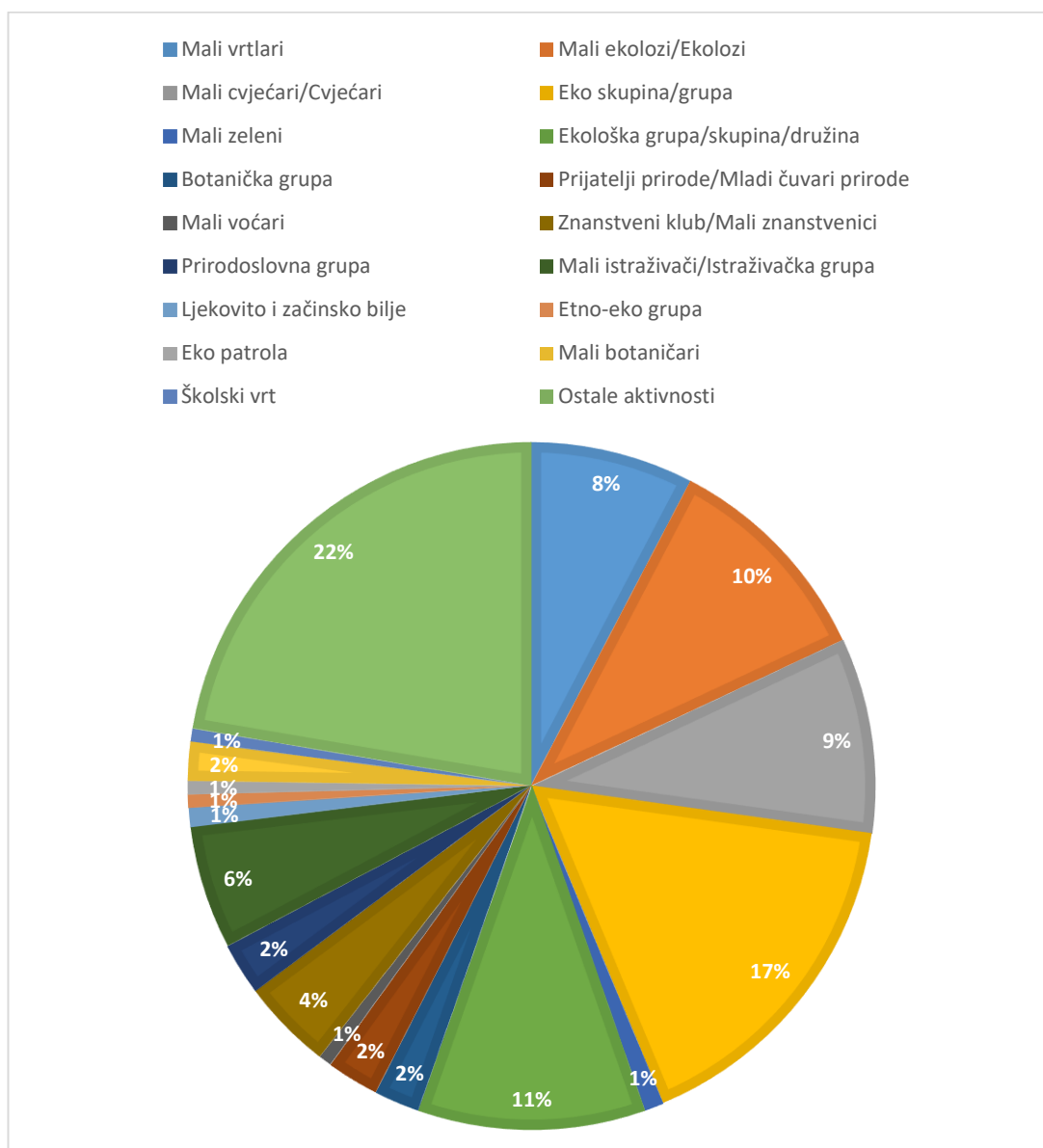
U drugom slučaju uočeno je kako je broj analiziranih kurikuluma veći od broja zabilježenih prirodoslovnih izvannastavnih aktivnosti, što bi značilo da neki od analiziranih školskih kurikuluma nemaju ponuđenu niti jednu prirodoslovnu izvannastavnu aktivnost. Najveća razlika uočava se u školama u Zadarskoj županiji gdje je od analiziranih 15 kurikuluma, zabilježeno svega 8 prirodoslovnih aktivnosti. To bi značilo da pola škola unutar navedene županije nema ponuđenu niti jednu prirodoslovnu izvannastavnu aktivnost.

Najmanje odstupanje uočava se unutar škola Dubrovačko-neretvanske županije gdje je analizom 9 školskih kurikuluma uočeno 9 prirodoslovnih izvannastavnih aktivnosti.

Iz ovog se može zaključiti kako većina županija u Republici Hrvatskoj ima prosječno barem jednu izvannastavnu aktivnost u školi. Također se mora naglasiti da se u čak 6 županija, pregledom kurikuluma, utvrdilo da je broj pregledanih kurikuluma veći od broja uočenih izvannastavnih prirodoslovnih aktivnosti. Odnosno to bi značilo da određene škole nemaju niti jednu navedenu aktivnost unutar svog kurikuluma za školsku godinu 2018./2019.

Ovim se potvrđuje postavljena *Hipoteza 1* koja glasi: „Zastupljenost prirodoslovnih izvannastavnih aktivnosti u školama u Republici Hrvatskoj je niska.“

Grafikon 1. Nazivi aktivnosti i njihova zastupljenost unutar školskih kurikuluma.

Što se tiče izvannastavnih prirodoslovnih aktivnosti *Grafikon 1*, koje su zastupljene unutar kurikuluma škola, mogu se uočiti sljedeće: *Mali vrtlari*, *Mali zeleni*, *Ekološka skupina*, *Zavičajna skupina*, *Botanička grupa*, *Eko skupina*, *Prijatelji prirode*, *Cvjećari*, *Mali ekolozi*, *Mali voćari*, *Mladi čuvari prirode*, *Prirodoslovna grupa*, *Mali istraživači*, *Mali znanstvenici*, *Mladi zaštitari životinja*, *Ljekovito i začinsko bilje*, *Eko-etno grupa*, *Mali botaničari*, *Eko patrola*, *Školski vrt* te mnoge druge afirmacije navedenih aktivnosti. Iz navedenog je vidljivo kako se nazivi aktivnosti od škole do škole razlikuju. Također je vidljivo kako su najzastupljenije aktivnosti poput vrtlarstva, cvjećarstva, a najviše one s prefiksom „-

eko.“ Pod „ostale aktivnosti“ spadaju one koje nisu česte tj. one koje se pojavljuju jednom. Tu se kao primjer mogu navesti: *Eko proizvodi*, *Eko-prirodoslovna grupa*, *Eko-lik*, *Ljekovito bilje* i druge.

Najviše aktivnosti, čak njih 54, uočeno je pod nazivom Eko grupa ili skupina ili nekim drugim sličnim nazivom. Navedene aktivnosti naglasak stavljaju na prirodu, očuvanje okoliša, uzgoj biljaka, voća ili povrća te ekološku svijest onih koji sudjeluju u aktivnostima.

Ovim se potvrđuje *Hipoteza 3* koja glasi: „Najzastupljenije su prirodoslovne izvannastavne aktivnosti usmjerene prema ekološkom odgoju i obrazovanju“. Aktivnost, koja je analizom kurikuluma za 2018./2019., bila najviše zastupljena jest *Eko grupa* ili *Eko skupina*. Njena prisutnost utvrđena je u čak 54 pregledana kurikuluma na razini čitave Republike Hrvatske.

Ostale aktivnosti, čija je zastupljenost učestala u više kurikuluma, jesu: *Ekološka skupina/grupa/družina* s ukupnom prisutnosti u 35 kurikuluma, *Ekolozi/Mali ekolozi* koji se pojavljuju u 34 kurikuluma, *Cvjećari/Mali cvjećari* koji su prisutni u 30 kurikuluma te *Vrtlari* čija se prisutnost uočava u 25 kurikuluma. Ostale aktivnosti, koje su navedene u tablici 2, pojavljuju se u manjoj mjeri od navedenih.

Tablica 3. Najzastupljenije aktivnosti i ciljevi

AKTIVNOST	CILJ
Eko grupa/skupina	Razvijati ljubav i pravilan odnos prema prirodi, razvijati životne vještine poznavanja brige o okolišu, razvijati osjećaj za sklad, red, urednost u svakodnevnom životu, razvijati ekološku svijest, razvijati interesa za prirodu.
Ekološka skupina/grupa/družina	Razvijati pozitivan stav prema prirodi, okolišu, razvijati kod učenika svijest i odgovornost o važnosti očuvanja prirode, razvijati ekološku svijest učenika, razvijati svjestan i odgovoran odnos prema životnom prostoru.
Ekolozi/Mali ekolozi	Poticati i razvijati ekološku svijest učenika, razvijati kod učenika osjećaj ljubavi prema prirodi te poticati zaštitu prirode, razvijati svijest o potrebi očuvanja okoliša i životinja.
Mali cvjećari/Cvjećari	Izgraditi pozitivan stav prema okolišu-čuvati i njegovati cvjetnjak, vrt i parkove, razvijati svijest o urednom okolišu, usvajati osnovna znanja o bilju i cvijeću.
Mali vrtlari/vrtlari	Upoznati i razlikovati različite sadnice biljaka, razvijati svijesti o korisnosti biljaka u životnom prostoru, upoznati poslove uz sadnju i njegu biljaka.

Kao što je vidljivo iz navedene *Tablice 3*, bez obzira na naziv aktivnosti ciljevi koji su izdvojeni su većinom slični u svakoj aktivnosti. Kod navedenih ciljeva jasno je vidljivo kako je najveći naglasak na prirodi i okolišu. U svakoj od aktivnosti, kod definiranja ciljeva, prisutan je glagol „razvijati“, gdje se naglasak stavlja na ono što učenici znaju, ali trebaju dodatno produbiti i naučiti tj. razviti.

U aktivnostima *Eko grupa/skupina* vidljivo je kako je glavni glagol kojim se definiraju ciljevi „razvijati“. Također kod definiranja ciljeva, kod navedene aktivnosti, naglasak se stavlja na ljubav i brigu prema okolišu, njegovo očuvanje i zaštitu.

Ekološka skupina/grupa/družina je aktivnost koja ima slično definirane ciljeve kao i *Eko grupa*. Kod definiranja ciljeva naglasak je na razvoju pozitivnog stava prema prirodi i okolišu. Učenike se želi osvijestiti o važnosti brige za okoliš te svjestan i odgovoran odnos prema prostoru u kojem žive.

Mali ekolozi/Ekolozi je aktivnost koja je po definiranju ciljeva vrlo slična prvim dvjema aktivnostima. Kod ove aktivnosti naglasak je na poticanju učenika u razvoju ekološke svijesti, razvoj svijesti o zaštiti okoliša, briga i ljubav za okoliš.

Kod aktivnosti *Mali cvjećari/Cvjećari*, u definiranju ciljeva, naglasak je na sadnji, uzgoju te zaštiti bilja. Učenici tijekom pohađanja ove izvannastavne aktivnosti sade i siju sjemenke, uređuju cvjetnjake te vode brigu o okolišu i biljkama.

Mali vrtlari/vrtlari je aktivnost koja za cilj ima upoznavanje sa sadnicama te sadnju i brigu za iste. Učenike se potiče na razvoj svijesti o važnosti i korisnosti biljaka i životnog prostora oko sebe.

Navedenim se potvrđuje druga hipoteza koja glasi: „Ciljevi istoimenih prirodoslovnih izvannastavnih aktivnosti slično su definirani.“ Iz *tablice 3* vidljivo je kako aktivnosti koje imaju isti naziv, imaju vrlo slično definirane ciljeve. Također se može uočiti kako su i ciljevi svih navedenih aktivnosti vrlo slični.

12. ZAKLJUČAK

Izvannastavne aktivnosti imaju vrlo važnu ulogu u odgoju i obrazovanju djece. Prilikom njihove organizacije u školama, potrebno je omogućiti učenicima da iznesu svoje interese kako bi na temelju toga učitelji mogli organizirati određene aktivnosti. Kod provedbe izvannastavnih aktivnosti, učenici svojim sudjelovanjem daju do znanja u kojem smjeru se žele razvijati. Izvannastavne aktivnosti pomažu učenicima u kognitivnom, psihomotornom i afektivnom razvoju. Ako škola ne daje mogućnost odabira izvannastavnih aktivnosti, djeca će izgubiti veliki dio onoga što bi im pomoglo u njihovu osobnom razvoju. Neće znati gubiti, raditi, pomagati, a samim time neće se ni okretati za onim što ih je zanimalo ili ih još uvijek zanima.

Provedeno istraživanje pokazalo je kako su izvannastavne prirodoslovne aktivnosti zastupljene unutar škola, ali u manjoj mjeri. Naime, neke škole imaju tek po jednu, neke po dvije, a samo mali broj škola ima po četiri izvannastavne prirodoslovne aktivnosti. Važno je i naglasiti kako mnoge škole nemaju niti jednu izvannastavnu prirodoslovnu aktivnost unutar svoga kurikulumu za 2018./2019. To je jasan pokazatelj kako ova vrsta aktivnosti još uvijek nije dovoljno popularizirana.

Postavljene hipoteze ovim istraživanjem su potvrđene. Zastupljenost prirodoslovnih izvannastavnih aktivnosti u školama je niska. Njihova popularizacija na niskom je nivou te se zbog toga rijetko pojavljuju unutar školskih kurikulumu. Što se tiče zastupljenosti, najzastupljenije su prirodoslovne izvannastavne aktivnosti usmjerene na ekološki odgoj i obrazovanje. Djeca sudjelovanjem u njima uče o važnosti brige za okoliš, njegovoj zaštiti i uređenju. Što se tiče definiranja ciljeva, nisu uočene značajne razlike.

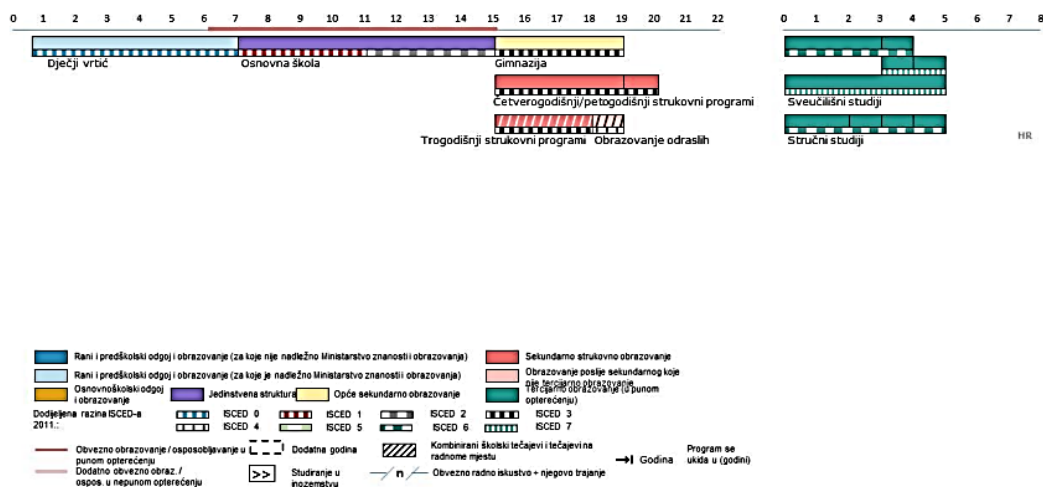
Ovim se zaključuje kako je učenicima na odabir stavljen mali broj prirodoslovnih izvannastavnih aktivnosti. Nedovoljna popularizacija ovih aktivnosti, neinformiranost i nedovoljna stručnost učitelja na tom području, opremljenost škola, sve od navedenog može biti razlog malog broja takvih aktivnosti. Što bi značilo da učenici koji se žele razviti na tom polju, nemaju previše odabira, već moraju pohađati ono što im je ponuđeno. Na taj način, škole ograničuju mogućnost odabira učenika, a to je u radu navedeno kao važna komponenta. Također je vidljivo kako je u sadržajima, ali i ciljevima ovih aktivnosti naglasak na prirodi pa djeca koja se žele

razvijati na području kemije ili neke druge prirodoslovne znanosti nemaju tu mogućnost.

Važno je za budućnost da škole ponude veći broj prirodoslovnih izvannastavnih aktivnosti. Škole bi trebale bolje organizirati prirodoslovne izvannastavne aktivnosti, ponuditi raznovrsniju ponudu te brinuti se za interese učenika. Jasno je vidljivo da su to aktivnosti koje učenici vole, koje rado polaze i gdje su opušteniji, zato je važno ponuditi ih u okviru izvannastavnih aktivnosti. Važno je da se gleda interes i potreba djeteta. Treba staviti naglasak na rad rukama, na rad u prirodi, na uočavanje pojava, na samostalan rad djece, rad u skupinama, pomaganje, a tek onda na učenje iz priručnika. Djeci je jako važno da budu što opuštenija da mogu kroz igru nešto naučiti, a izvannastavne aktivnosti su pravi način za to.

PRILOZI

1. Prilog 1.

Slika 1. Stupnjevi obrazovanja u Republici Hrvatskoj (Pregled obrazovanja i osposobljenosti za 2018 Hrvatska, 2018, str. 12.) (6.6.2019.)

2. Prilog 2.

ZAGREBAČKA	BROJ AKTIVNOSTI	CILJ
<p>1. Dugo Selo → Osnovna škola Ivan Benković Dugo Selo</p>	2	<p>MALI VRTLARI (Edukacija i osvještavanje učenika kako svojim aktivnostima, utjecajem na okolinu, vlastitim izborima i ponašanjem može promijeniti stanje okoliša te očuvati, njegovati prirodne vrijednosti svojeg kraja. Upoznati učenike s okolišem i postupcima koji mogu pridonijeti zaštiti okoliša, upoznati ih s izgledom i nazivima biljaka, naučiti zamjećivati njihove posebnosti i karakteristike, uređenje školskog vrta, briga o biljkama u vrtu, razvijati kreativnost i osjećaj za lijepo, poticati radne navike i suradništvo radom u grupi ili paru, razvijati samopouzdanje)</p> <p>MALI EKOLOZI (Potaknuti odgovoran odnos prema očuvanju kvalitete okoliša, njegovih izvora i zaliha; potaknuti očuvanje prirode i pravilan odnos prema njoj te razviti ekološku i zdravstvenu svijest učenika.)</p>

Slika 2. Primjer matrice pomoću koje se provela kvalitativna analiza školskih kurikuluma.

3. Prilog 3.

Tablica 1. Broj pregledanih kurikuluma po županijama

ŽUPANIJA	BROJ PREGLEDANIH KURIKULUMA
ZAGREBAČKA	17
KRAPINSKO-ZAGORSKA	8
SISAČKO-MOSLAVAČKA	19
KARLOVAČKA	14
VARAŽDINSKA	13
KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA	9
BJELOVARSKO-BILOGORSKA	10
PRIMORSKO-GORANSKA	24
VIROVITIČKO-PODRAVSKA	6
LIČKO-SENJSKA	4
POŽEŠKO-SLAVONSKA	8
BRODSKO-POSAVSKA	11
ZADARSKA	15
OSJEČKO-BARANJSKA	26
ŠIBENSKO-KNINSKA	13
VUKOVARSKO-SRIJEMSKA	16
SPLITSKO-DALMATINSKA	44
ISTARSKA	20
DUBROVAČKO-NERETVANSKA	9
MEĐIMURSKA	5
GRAD ZAGREB	18
	309

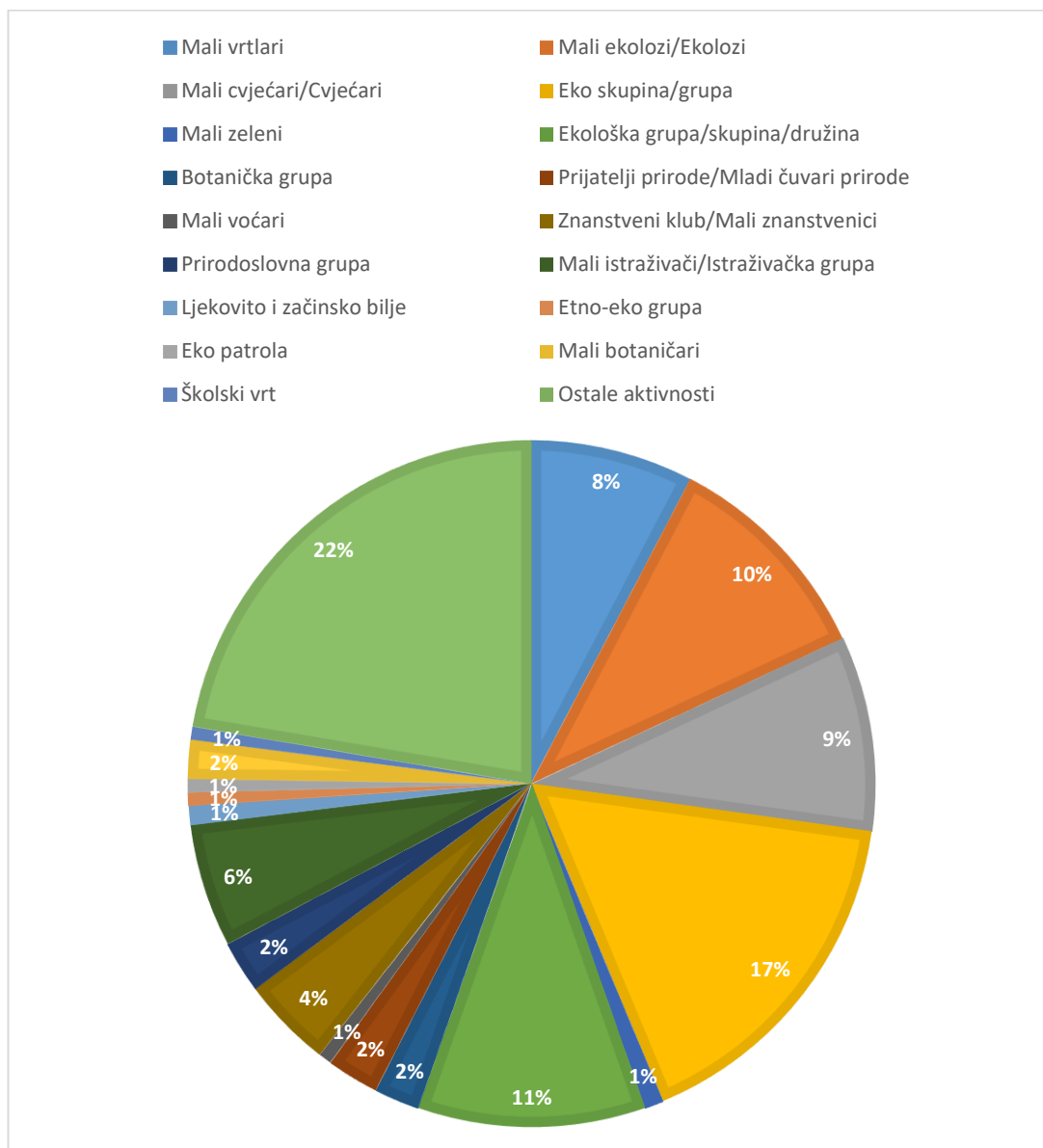
4. Prilog 4.

Tablica 2. Odnos ukupnosti broja pregledanih kurikuluma i izvannastavnih prirodoslovnih aktivnosti

ŽUPANIJA	BROJ PREGLEDANIH KURIKULUMA	BROJ IZVANNASTAVNIH PRIRODOSLOVNIH AKTIVNOSTI
ZAGREBAČKA	17	27
KRAPINSKO-ZAGORSKA	8	11
SISAČKO-MOSLAVAČKA	19	18
KARLOVAČKA	14	16
VARAŽDINSKA	13	16
KOPRIVNIČKO-KRIŽEVAČKA	9	12
BJELOVARSKO-BILOGORSKA	10	13
PRIMORSKO-GORANSKA	24	29
VIROVITIČKO-PODRAVSKA	6	10
LIČKO-SENJSKA	4	5
POŽEŠKO-SLAVONSKA	8	7
BRODSKO-POSAVSKA	11	13
ZADARSKA	15	8
OSJEČKO-BARANJSKA	26	23
ŠIBENSKO-KNINSKA	13	12
VUKOVARSKO-SRIJEMSKA	16	12
SPLITSKO-DALMATINSKA	44	39
ISTARSKA	20	23
DUBROVAČKO-NERETVANSKA	9	9
MEĐIMURSKA	5	6
GRAD ZAGREB	18	20
	309	329

5. Prilog 5.

Grafikon 1. Nazivi aktivnosti i njihova zastupljenost unutar školskih kurikuluma

6. Prilog 6.

Tablica 3. Najzastupljenije aktivnosti i ciljevi

AKTIVNOST	CILJ
Eko grupa/skupina	Razvijati ljubav i pravilan odnos prema prirodi, razvijati životne vještine poznavanja brige o okolišu, razvijati osjećaj za sklad, red, urednost u svakodnevnom životu, razvijati ekološku svijest, razvijati interesa za prirodu.
Ekološka skupina/grupa/družina	Razvijati pozitivan stav prema prirodi, okolišu, razvijati kod učenika svijest i odgovornost o važnosti očuvanja prirode, razvijati ekološku svijest učenika, razvijati svjestan i odgovoran odnos prema životnom prostoru.
Ekolozi/Mali ekolozi	Poticati i razvijati ekološku svijest učenika, razvijati kod učenika osjećaj ljubavi prema prirodi te poticati zaštitu prirode, razvijati svijest o potrebi očuvanja okoliša i životinja.
Mali cvjećari/Cvjećari	Izgraditi pozitivan stav prema okolišu-čuvati i njegovati cvjetnjak, vrt i parkove, razvijati svijest o urednom okolišu, usvajati osnovna znanja o bilju i cvijeću.
Mali vrtlari/vrtlari	Upoznati i razlikovati različite sadnice biljaka, razvijati svijesti o korisnosti biljaka u životnom prostoru, upoznati poslove uz sadnju i njegu biljaka.

POPIS SLIKA, MATRICA, TABLICA I SHEMA

Slike

Slika 1. Stupnjevi obrazovanja u Republici Hrvatskoj(Pregled obrazovanja i osposobljenosti za 2018 Hrvatska, 2018, str. 12.)

Matrice

Matrica 1. Primjer matrice pomoću koje se provela kvalitativna analiza školskih kurikuluma.

Tablice

Tablica 1. Broj pregledanih kurikuluma po županijama.

Tablica 2. Odnos ukupnosti broja pregledanih kurikuluma i izvannastavnih prirodoslovnih aktivnosti.

Tablica 3. Najzastupljenije aktivnosti i ciljevi.

Sheme

Shema 1. Nazivi aktivnosti i njihova zastupljenost unutar školskih kurikuluma.

LITERATURA

1. Bognar, L., Matijević, M. (2005). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
2. De Zan, I. (1999). *Metodika nastave prirode i društva*. Zagreb. Školska knjiga.
3. Education and Training Monitor 2018 na adresi: https://www.azoo.hr/userfiles/dokumenti/et-monitor-report-2018-croatia_en.pdf (6.5.2019.)
4. Franković, D. (1963). *Enciklopedijski rječnik pedagogije*. Zagreb: Matica hrvatska.
5. Husanović-Pejnović, D. (2011). *Održivi razvoj i izvanučionička nastava u zavičaju*. Zagreb. Školska knjiga.
6. Huzjak, M. (2008). *Učimo gledati 1-4 – priručnik za nastavnike razredne nastave*. Zagreb. Školska knjiga.
7. Hrvatski pravopis na stranici: <http://pravopis.hr/> (6.5.2019.)
8. International Standard Classification of Education (ISCED) na stranici: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/International_Standard_Classification_of_Education_\(ISCED\)](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/International_Standard_Classification_of_Education_(ISCED)) (29.4.2019.)
9. Katalinič, D., Papotnik, A., Slokan, D. (2007). Medijsko potpomognuto rano prirodoslovlje i tehnike za održiv suprirodni razvoj u predškolskom odgoju. *Informatologija*, Vol. 40, No. 2, 113-117.
10. Kostović – Vranješ, V., Bulić, M., Novoselić, D. (2016). Izvannastavna aktivnosti „kompostiranje“ u promicanju obrazovanja za održivi razvoj. *Školski vjesnik: časopis za pedagojsku teoriju i praksu*, Vol. 65, No. Tematski broj, 79-90.
11. Križanac, I., Lacić, S. (2011). Primjena prirodoslovlja metode u početnoj nastavi prirodoslovlja. *Napredak: časopis za pedagojsku teoriju i praksu*, Vol. 152 No. 1, 109-120.
12. Martinčević, J. (2010). Provođenje slobodnog vremena i uključenost učenika u izvannastavne aktivnosti unutar škole. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, Vol. LVI, No. 24, 29-34.

13. Mlinarević, V., Brust Nemet, M. (2012). *Izvannastavne aktivnosti u školskom kurikulumu*. Osijek: Učiteljski fakultet.
14. Petričević, D. (2006). *Metodika praktične nastave*. Zagreb. Pučko otvoreno učilište Zagreb
15. Poljak, V. (1991). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga.
16. Previšić, V. (1987). *Izvannastavne aktivnosti i stvaralaštvo*. Zagreb. Školske novine.
17. Puževski, V. (2002). *Škola otvorenih vrata*. Jastrebarsko. Naklada Slap.
18. Skok, P. (2002). *Izvanučionička nastava*. Zagreb. Pedagoški servis.
19. Šiljković, Ž., Rajić, V., Bertić, D. (2007). Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti. *Odgojne znanosti*, Vol. 9, No. 2 (14), 133-145.
20. Valjan Vukić, V. (2016). Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti učenika – višestruka perspektiva. *Školski vjesnik: časopis za pedagošku teoriju i praksu*, Vol. 65, No. 1, 33-57.
21. Vidulin-Orbanić, S. (2008). Fenomen slobodnog vremena u postmodernom društvu. *Metodički obzori: časopis za odgojno-obrazovnu teoriju i praksu*, Vol. 3(2008)2, No. 6, 19-33.
22. Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi na stranici: <https://www.zakon.hr/z/317/Zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-u-osnovnoj-i-srednjoj-%C5%A1koli> (7.5.2019.)
23. Zrilić, S., Košta, T. (2009). Učitelj – kreator izvannastavnih aktivnosti. *Magistra Iadertina*, Vol. 4, No. 1, 159-170.
24. Žulić, D., Žižek, T., Benčik, D. (2012). Školski kurikulum – odraz autonomije škole. *Hrvatski časopis za javno zdravstvo*, Vol. 8, No 32, 118-123.

IZJAVA O SAMOSTALNOJ IZRADI RADA

Ja, Katarina Šatvar, s punom odgovornošću izjavljujem da sam ovaj diplomski rad izradila samostalno pod mentorstvom doc.dr.sc. Alene Letine na temelju znanja stečenih na Učiteljskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu i korištenjem navedene literature.

Zahvaljujem se mentorici doc.dr.sc. Aleni Letini na pruženoj pomoći, strpljenju i konstruktivnim savjetima prilikom izrade ovoga rada. Također se i zahvaljujem svojim roditeljima bez čiji pomoći ovo sve ne bi bilo ostvarivo.

Katarina Šatvar
